

JAN NILSSON

HEMSKHETER I LUR OCH PÅ HEDE

NÅGRA UTVALDA BROTT BEGÅNGNA
MELLAN ÅREN
1850 OCH 1900
I TANUMS HÄRAD BOHUSLÄN

Källmaterial

14 FOSTER LÄGGANDE Å LÖN PÅ HALA
BEGÅNGET: 1878-03-30
GÄRNINGSMAN: JOHANNA ANDERSDOTTER, HALA

Utdrag ur domboken från Bullarens Häradsrätt. Innehåller alla ingående handlingar i aktuella mål.

Själva protokollsanteckningarna i domboken har vit bakgrund.

Till protokollet bilagda handlingar har grå bakgrund.

Originalhandlingarna kan till vissa delar vara svåra att tyda. Dels kan det bero på bläckfläckar, bortrivet papper eller att inbindningen av domboken gjorts så att ena kanten av en handling blivit "osynlig". Renskrift av texterna har gjorts så långt det är möjligt. Där texten ej kunnat tolkats, har ett frågetecken angetts.

Varje protokoll eller handling inleds med ett id-nr, ex. (v278495.b12480.s2469). Detta nr är ett id som används av företaget ARKIV DIGITAL, när de katalogiserar och lägger ut materialet på internet. Du kan själv, med hjälp av detta id, söka fram aktuellt material på internet, men du måste då prenumerera på tjänsten. En sådan prenumeration kan lösas direkt på ARKIV DIGITALS hemsida.

Dessa rättegångar finns även beskrivna i boken "Hemskheter i Lur och på Hede" som gavs ut 2015 av Tanums Hembygdsförening. Boken sljs av föreningen.

Trevlig läsning

Jan Nilsson, författare

14 FOSTER LÄGGANDE Å LÖN PÅ HALA

BEGÅNGET: 1878-03-30
GÄRNINGSMAN: JOHANNA ANDERSDOTTER, HALA

v281245.b7210

År 1878 den 3 Maj förrättades af undertecknad vice Häradshöfding och t f Domare i orten Urtima ting med Tanums Härad å tingsstället å Hede dervid biträdde följande Härades nämndemän neml.

I M Hansson i Grebbestad, Johan Jak'. Andreasson i Fossumtorp, Kornelius Lind i Säm, Magnus Eliasson i Hoghem, Gästgifvaren J P Forsberg i Hede, C Bohlin derstädes och Apothekaren H Thidenius jemväl i Hede, den sistnämnda, sedan han under gårdagen aflagt föreskrifven Domared.

No 1

Ransakning med Johanna Andersdotter fr Nedre Rungstung ang barnamord

Under den 29 sistlidne April har till Domhafvanden inkommit en skrifvelse, så lydande:

"Till Herr Domhafvanden i Tanums Härad

Härmed vidfogar jag etc **Litt A no 1**

I anledning häraf hade dag för ransakning med häktade Johanna Andersdotter, blifvit utsatt att denna dag hållas derom Kronolänsmannen J A Hansson för egen inställelse och vederbörandes inkallande erhållit underrättelse; och tillstädeskom då ransakningen nu företogs, såsom åklagare bemålde Hansson hvarjemte Johanna Andersdotter från Häradshäktet upphemtades. Åklagaren ingaf dels

"protokoll hållet etc **Litt B no 1**

dels följande obduktionsprotokoll

"År 1878 etc **Litt C no 1**

dels ock detta prestbetyg:

"År ogifta qvinnspersonen etc **Litt D no 1**

Angående sina lefnadsförhållanden uppgaf anklagade Johanna Andersdotter, att hon vare född den i företedda prestbetyget uppgifna dag af föräldrarne fadern Anders Börjesson, torpare under Hala, som för längre tid tillbaka aflidit, och modren Christina Jonasdotter, som ännu lefde; att den anklagade tills hon fyllt 16 års ålder, vid hvilken tid fadren dött, vistats hemma hos föräldrarne och under tiden gått i skola, lärt sig läsa, men ej skriva, samt konfirmerats; att hon härefter ett års tid haft tjänst som piga hos Åboen Aron Gustafsson, men sedan återvänt till modren, hos hvilken hon vidare vistats i 2 år; att vid sistberörde tidpunkt modren, flyttat till annan lägenhet och öfverlåtitt hittills iboende huset åt den anklagade, som allt intill närvarande tid i samma hus ensam qvarbott; att den anklagade ej haft annat försörjningsmedel än tillfälligt arbete dels på beting, dels ock mot dagspenning; att sedan den anklagade vid midsommartiden sistlidet år blifvit hafvande med ifrågavarande barn, hon visserligen icke för någon omtalat sitt hafvandeskap, men icke heller vidtagit någon åtgärd till detsammans fördöljande utan på vanligt sätt umgåtts med folk; att den anklagade senast 8 dagar före barnskörden gjort ett besök hos grannhus-trun Beata Kjellström men derefter ej varit utomhus; att barnskörden plötsligen påkommit och att af sådan anledning den anklagade ej varit i tillfälle att om sin belägenhet underrätta barnmorska; att hon då vid middagstiden den 30 sistlidne Mars börjat känna födslovärkar, lagt sig till sängs och snart framfödt ett foster om hvilket hon dock ej visste, huruvida det varit vid lif eller ej, alldenstund hon omedelbart efter födandet förlorat sansen och ej vaknat till medvetande förr än fram på eftermiddagen. I anseende till det tillstånd af ytterlig svaghet och utmattning, hvori hon genom barnskörden kommit, hade hon ej, då hon sålunda återfick medvetandet förmått taga ringaste kännedom om fostret. Först på eftermiddagen följande dag hade hon i liggande ställning kunnat sträcka ut armarna, fatta tag i fostret, draga det närmare till sig och med fingrarna afslita nafvelsträngen, hvarefter, och då hon funnit vara dött, hon inlindat det i en gammal kofta och burit det på vinden, der hon lagt det i en låda, som hon sedan ställt på ett slags utsprång nära invid taket. Efter sålunda utförd gerning hade hon åter måst lägga sig till sängs, men plågad af hunger och törst snart åter rest sig och, efter mycket arbete och ansträngning, kommit ut i förstugan, derifrån hon uti å marken kunnat räcka och taga en handfull snö och dymedelst i någon mån släcka sin törst. Något senare hade hon åter varit uppe och utanför förstugudörren, derifrån hon tillropat hustrun Agneta Christiansdotter, som i samma ögonblick gick förbi, att skaffa henne något vatten. Och förnekade den anklagade, att hon, uppsåtligen förorsakat sitt barns död. Huru det å barnets hals befintligen intryck uppkommit visste hon icke.

Åklagaren påkallade nu vittnes förhör med hustrurna Agneta Christiansdotter och Beata Kjellström från Hala, hvilka voro vid Rätten tillstädes, och fingo vittnen, som lemnades ojämfviga, framträda och aflägga sanningsed, derpå de, om edsvigt och betydelse erinrade, vid särskilda förhör berättade

1: Agneta Christiansdotter, att vittnet vid pass kl 4 på ef m den 31 sistlidna Mars i ärende att hemta vatten i sin närbelägna källa gått förbi den anklagades bostad, derutanför den anklagade då befunnit sig; att den anklagade, som sett medtagen ut och knappt förmått hålla sig uppe, bedt vittnet om vatten, derefter hon inträdt i stugan; att vittnet, som i anledning af den

anklagades tillrop följt efter och ? inkommit i stugan, funnit den anklagade sittande på en stol med händerna sammanknäppta och tryckta mot bröstet; att vittnet gifvit den anklagade att dricka hvarefter vittnet, som ej hade ringaste aning om hvad som förelupit, aflägsnade sig. Påföljande Tisdagseftermiddag omkring kl 4 inträdde vittnet Beata Kjellström i vittnets hem och, under uppgift att hon förut under dagen besökt den anklagade, och att den anklagade för Beata Kjellström erkänt sig hafva framfödt ett foster, som dock ej varit vid lif, bedt vittnet medfölja till den anklagades bostad för att taga närmare reda på förhållandet. Vid inträdet hos den anklagade befanns hon vara sängliggande och svarade på fråga hvar hon döljt framfödda fostret, att hon lagt det på vinden. Under det vittnet Kjellström nu stannade qvar hos den anklagade, begaf sig vittnet upp på vinden och fann der barnet i en låda stående på ett bräde invid taket. I samma skick vittnet funnit lådan nedfördes den i stugan. Vittnet öppnade något på det kläde, hvori liket var insvept, men kunde ? ? ? icke å liket iakttaga några spår efter yttre våld. Vittnet märkte dock att nafvelsträngen var lindad ett hvarf omkring likets mage. Vittnet, som under den tid den anklagade legat sjuk vid särskilda tillfällen gjort besök hos henne uppmanat henne att uppriktigt erkänna sitt brott, men alltid fått till svar, att den anklagade icke uppsåtligen förorsakat barnets död.

2: Beata Kjellström, att vittnet på aflagda sanningseden vitsordade rigtiga innehållet i en så lydanade vittnesattest::

Litt E no 1

Tilläggande vittnet, att vittnet icke å barnets lik bemärkt annan yttre åkomma än en blånad i pannan. Under det vittnet och Agneta Christiansdotter nere å stugan sysslade med liket, ytrade vittnet till den anklagade: "*Du har begått en stor synd, och gjort mycket illa*", hvilket den anklagade bejakade under synbara tecken till ånger. Sedan liket åter blifvit uppburet på vinden aflägsnades ig vittnena, hvarefter vittnet fogade anstält nödig vård och tillsyn åt den anklagade. Vid besök som vittnet sedermera gjort hos den anklagade hade den anklagade alltid förnekat att hon uppsåtligen ambragt fostret och förklarat att "*hon ej ens afvetat huruvida mdet framföds med lif eller icke*".

Berättelserna upplästa, vidkändes af vittnen.

Såsom ombud för Doctor C A Göhle äskade Åklagaren åt honom ersättning för medicolegala besiktningen och liköppningen, enligt denna:

"Räkning,

å skjuts etc **Litt F no 1**

Efter uppläsandet häraf yrkade Åklagaren att, som ifrågavarande foster, enligt vederbörande läkares intyg, med lif framföds, något som den anklagade icke heller kunnat bestrida, och det för öfrigt af hvad vid ransakningen förekommit framginge att den anklagade, om hon än icke må anses vara lagligen öfvertygad att hafva burit våldsam hand på sitt barn, likväl genom grof vårdslöshet varit vållande till detsammas död, den anklagade måtte dömas till ansvar enligt 14 Cap. 25 § Strafflagen.

Då vidare ej var att anteckna afsades efter enskild öfverläggning följande

Utslag

Härads Rätten har tagit i öfvervägande hvad i saken förekommit; och ehuru besvärande omständigheter och liknelser inlupit derom, att anklagade Johanna Andersdotter medelst uppsåtlig handaverkan förorsakat det af henne framfödda fosters död, finner Härads Rätten likväl bevisningen i detta avseende vara af den ofullständiga beskaffenhet att straff för uppsåtligt barnmord icke kan anklagade Johanna Andersdotter mot hennes enständiga nekande ådömas, men som Johanna Andersdotter, hvilken af oloflig beblandelse hafvande varit, i enslighet, den hon dock icke må anses hafva sökt, framfödt ett, enligt vederbörande läkares intyg och den anklagades eget medgifvande, fullgånget och lifligt foster, samt detsamma å lön lagt, derefter det funnits vara dödt; Och Johanna Andersdotter vid sådant förhållande måste anses hafva varit vållande till fostrets död, på sätt i 14 Cap. 25 § Strafflagen omförmäles; alltså pröfvar Härads Rätten, jemlikt nämnda lagrum, rättvist döma Johanna Andersdotter att för lönläggning af bevisligen fullgånget och lifligt foster hållas till straffarbete i Ett år och 6 månader.

Johanna Andersdotter skall med Tjugosju kr 60 öre ersätta kostnaderna i följd af medicolegala besiktningen och liköppningen, men i händelse af bristande tillgång hos Johanna Andersdotter skall denna ersättning utgå af allmänna medel.

Johanna Andersdotter förklarade sig nöjd med utslaget, deraf alltså ett exemplar skulle för verkställighet till Kongl Majts Befallningshafvare i länet öfversändas.

Afföres, afträdde

Som ofvan

på Härads Rättens vägnar

P B Normark

v281245.b7230

Litt A No 1

Till Herr Domhafvande i Tanums härad!

Härmed får jag vördsammast anmäla att jag denna dag för barnamord häktat Johanna Andersdotter under Rungstung, som nu i afbidar ransakning i Tanums häradshäkte.

Hede den 29 mApril 1878

J A Hansson

v281245.b7240

Litt B no 1

Protokoll hållet på Hala den 6 April

1878

Sedan hos mig blifvit anmält att ogifta Johanna Andersdotter från Rungstung, den 30de sistlidne Mars framfödt ett flickebarn som hon å lön lagt och sedermera befunnits vara dödt, inställde sig undertecknad härstädes denna dag, biträdd af fjerdingssmannen Johannes Eliasson i Hoghem för att anställa förhör med såväl barnaföderskan som de flere personerna hvilka kunna lemna upplysning i saken.

Hörde berättade:

Barnaföderskan Johanna Andersdotter att hon, som sedan längre tid tillbaka varit ensam boende i en torpstuga under hemmanet Hala, lördagen den 30de sistlidne April (felskrivet, skall vara Mars - förf anm.) vid middagstiden framfödt ett barn - Hon förlorade därvid sansen och låg i en dvala till följande söndags eftermiddag då så pass sans och krafter återkommit att hon med händerna kunde afslita nafvelsträngen på fostret och sålunda skilja detsamma från sig och som det då befanns vara dödt nedlade hon det i en låda och förvarade detsamma i en kista på vinden - Som hon var nära förgås av hunger och törst kröp hon ut på gården der hon tog snö som hon smälte och vederqvickte sig något med det sålunda bekomna wattnet, hvarefter hon måste intaga sängen - följande dag eller måndagen den 1 April på eftermiddagen besöktes hon af hustrun Agneta Christinasdotter under Hala som bidträdde henne med anskaffande af watten, men för henne yppade hon ej sin belägenhet utan förebar endast sjukdom - Hustrun Beata Kjellström af hvilken hon besöktes den 2 April på förmiddagen, yttrade på hennes förklaring att hon är illa sjuk "det är väl något galt med dig", men likväl omtalade hon ej förhållandet - Hustrun Källström undersökte hennes bröst och aflägsnade sig derefter under förklaring att hon snart skulle komma tillbaka, och då hon om någon stund återkom omtalade Andersdotter hvad som passerat.

Hustrun Beata Kjellström: Att hon som af Andersdotter utseende slutat till att hon vore i hafvande tillstånd, tisdagen den 2dre dennes på förmiddagen besökt Andersdotter och funnit henne sängliggande. Andersdotter yttrade då på Kjellströms fråga om hennes befinnande - "jag har ej haft min rening sedan i höst men nu har det lossat ty den är kommen igen", hvartill Källström svarat "det har inte varit någon rening i vanlig mening som fattats ty din mage är nu annorlunda" och då Kjellström straxt derpå undersökte Andersdotters bröst, fann hon dem innehålla sådan vätska som straxt efter en förlossning, men Andersdotter nekade icke desto mindre att hafva födt barn - Kjellström aflägsnade sig härefter men återkom på eftermiddagen då Andersdotter erkände sig hafva framfödt ett foster utan lif som hon hade förvarat i en kista på vinden - Kjellström sände då bud efter hustrun Agneta Christiansdotter och vid hennes ankomst begåfvo sig båda upp på vinden, hvarest liket fanns på uppgifna stället med nafvelsträngen hårt snodd om magen -

Hustrun Agneta Christinasdotter: att hon Måndagen den 1te dennes på Andersdotter rop och hjälp för anskaffande at watten, infunnit sig hos henne och funnit henne mycket sjuk, men misstänkte icke att hon födt barn och har ej förut misstänkt henne för att vara i hafvande tillstånd, och vidtog för den skull inga åtgärder.

Widare förekom ej

Som ofvan

J A Hansson

Bil C No 1

År 1878 den 6 April förrättades uppå Domhufvanden i Tanums härad förordnas medicolegal besiktning och liköppning å pigan Johanna Andersdotters från Rungstung döda flickebarn. Förrättningen verkställdes hos hemmansegaren Kjellström på Bro, i närvaro af Kronolänsmannen J A Hansson och Fjerdingsmannen Johannes Eliasson i Hoghem. Liket identifierades af desamma.

Species facti.

Enligt protokoll vid polisundersökningén skall Johanna Andersdotter, lördagen den 30 sistline Mars vid middagstiden framfödt ett barn hvarvid hon förlorat sansen och legat i en dvala till följande söndags eftermiddag då så pass sans och krafter återkommit att hon med händerna kunde afslita nafvelsträngen på fostret och som dit då befanns vara dödt nedlade hon desamma i en låda och förvarade det i enkista på winden; Andersdotter hade efter förlossningen i förstone, förnekat att hafva födt barn. Lufttemperaturen varierat mellan -2 och +10 grader Cels.

Yttre besiktning

Likwt 17 tum långt väger 7/4 skålpund; likstelhet förefinnes endast uti knälederna, liket är magert; hufvudet betäckt med långt ljust hår; öronen tilltryckta till ?; ögonlocken tillslutne; ur näsan sipprar obetydligt med blodvatten; läpparne slutna; huden är i pannan brungrå, örona och kinderna cinnoberröda, å nacken finnes ett smalt och grundt tryck, liksom efter snöre, sträckande framåt omkring halsen der - der huden blek; från nacken och fram öfver strupen blifver det nyss nämnda intryck är något grundare men når på fram af halsen en bredd af 1 1/2 tum der huden är mera blek än eljest å ? halsen som bröstet. Ungefär en tum nedanför ofvan beskrifna intryck å nacken märkes en ytterst svagt ? blek rand som framtill under örat förenar sig med det ofvanför beskrifna intrycket. Emedan det nu anmärkta öfre och nedre intryck i nacken är muskulaturen liksom sväld. Huden är föröfrigt å bröstet, buken ryggen, sätet och könsdelarna ljusröd å armarna och benen grå; Den ur öfver hela kroppen utom i ljumskarna der grågul hudsmörja märkas. Nafveln 10 tum; den yttre fjerdedelen torr och mörkröd, den öfriga blek och fuktig, wäl begränsad till afskiljande 1/2 tum från bukväggen. Naglar å såväl fingrar som tår fullt utbildade och å fingrarna sträckande sig öfver finger?.

Stolgångsöppningen omgifves af mörk grönt barnbeck.

För öfrigt intet tecken till yttre wäld.

Inre besiktning**Hufvudet**

Hudvudsvålen ovanligt tjock; dess blodkärl starkt öfverfyllda, med några få, mindre fläckar af lefrad blod i cellväfnaden; ofvanför högra örat finnes en fläck af en tum i kvadrat der cellväfven är fylld af ett gulaktigt gelée. I midten af pannans ben och å båga hjessbenen straxt ofvanför stora fontanellerna finnes flera, större och mindre, fläckar af stelnad blod; likaså å venstra sidan 2ne dylika, en å pannbenet en å hjessbenet. Hufvudskålens hela och oskadade, tätt tryckta intill hvarandra. Långa blodledarna öfver fylld af blod. Hårda hjernhinnan blåaktig. De fina hjernhinnornas kärl blodfyllda. hjernsubstansen lös, blek men med fina mörkröda strimmar. Lilla hjernan företer samma beskaffenhet som den stora. Å de vid yttre besiktningen anmärkta intryck å hals och nacke befinnes vid genomskärning af huden och dess preparation ej någon anmärkningsvärd blodutsöndring i cellväfven.

Bröstet

Tymuskörteln ljusblå till färgen af en kvadrattums storlek. Hjertat af naturlig storlek, sladdrigt och skört; dess valver och mynningsflikar; äggrunda hålet öppet;

Lungorna rödblå till färgen med spridda smärre, ljusröda emfysematösa fläckar, särdeles i venstra lungans mellersta och öfre lob samt den högra lungans öfre lob vid inskärning och pressning knastrar det samt framsväller obetydligt med en tunn ljus vätska. Lungorna flyta i vatnet, dels tillsammans med hjerta och dels för sig, hela eller skurna i bitar.

Buken

Lefvern fördelas som mörkblå, sladdrig och som öfverfylld af blod. Mjelten stor, mörkblå, sladdrig och skör, öfverfylld af blod; njurarna också stora, mörkblå sladdriga och sköra samt öfverfyllda med blod. Binjurarna sladdriga och bleka. Mag-säcken innehåller 2 theskedar af en ljusgul, geléaktig vätska. Småtarmarne äro bleka och tomma. Groftarmarne innehålla grönt halfflytande barnbeck.

För öfrigt intet att anmärka. Sålunda befunnet, sanningsenligt deklarerat, uppläst och justerat intygar som ofvan
C A Göhle.

Att alla caviteter blifvit öppnade och protokollet under tiden af obducenten dikteradt betyga

J A Hansson Joh Eliasson
Hoghem

Likheten med originalet intygar på aflagd embetsed
C A Göhle

v281245.b7310

Attest

Besiktningen och liköppningen utvisa att fostret varit fullgånget och med lif framfödt samt att döden varit en följd af blod-trängsel till hjernan och lungorna sannolikt försakad medelst yttre våld, hvilket jag härmed ej allenast på aflagd embetsed intygar utan också med den min edliga förpligtelse. Så sant mig Gud hjälpte till lif och själ bekräftar

Hoghem den 31 April 1878

C A Göhle

v281245.b7270

Bilaga D no 1

Ogifta qvinnspersonen från Nedre Rungstung i Tanums soken Johanna Andersdotter, som den 30 sistl Mars i enslighet framfödde ett oäkta flickebarn, hvilket, det upptäcktes befanns vara dödt, född i Tanum den 31 Januari 1840, hjälplig Christendomskunskap, är konfirmerad och i besittning af medborgerligt förtroende samt har ej förut för brott varit dömd.

Attesteras af Tanums Prestg d. 29de April 1878.

T D Hellberg

pl.

v281245.b7280

(Litt E no 1)

Wittnes atest

dagen den 2 april kom jag till svarandens hem, då föregaf hon för mig, att nu har jag haft rening. så nu tänker jag blifva frisk. Jag påstod att det är allt annat än rening, jag påstod äfven henne att låta mig se bröstet. Som då det ena hade sig vätska uti, är det så sade hon! Jag skall förekomma barnmorskundersökning åt dig. Ja hon förstår sig nog på det, sade svaranden. Jag påstod henne äfven, att hon skall tillstå vad händt har, om hon har födt barn, hon svarade då, hvart skall jag göra af det. Jag har icke varit ute genom dörren, vart då skulle jag aflägsna mig. Då begärde hon att jag skulle snart återkomma, jag lofvade det, men med det förbehåll att hon skall tala sanning, och då teg hon. När jag då återkom sade hon att jag har väntat på eder, och då tillstod hon, att det är alltså som mor sagt mig. Då frågade jag henne hvar hon har fostret, derpå svarades, uppe på vinden. Och då begaf jag mig till andra vittnet. Och talade om hvad händt hade med svaranden, och nu får du följa med att öfverse fostret, vilket hon också gjorde, och fostret anträffades på angifna ställe, och det var vid tillfället otvagat. Detta allt kan jag taga på min ed.

Bro den 29 April 1878

Beata Kjellström

v281245.b7290

Litt F bil 1

Räkning

å skjuts och traktamentsersättning för en, i anslutning af Domhafvandens i Tanums Härad förordnande för medicolegal besigtning och liköppning å pigan Johanna Andersdotters från Rungstung döda flickebarn, till Bro i Tanums socken företagna embetsresa den 6e April 1878

Skjuts från Hoghem till Bro 0,6 mil

återresa samma väg 0,6 mil

sa 1,2 mil

å 3 Kr milen 3,60 öre

2 dagars traktamente 14 "

för obduktionen 10 "

Kr 27,60

Hoghem d 24 April 1878

C A Göhle